joforum72:forum 2008. 01. 28. 23:24 Page 55

Európai nyitás a szociális szövetkezetek megalakulására és működtetésére (tájékoztató)

SOMAI JÓZSEF

2008. január 18-án Szentendrén (Magyarország) a Budapesti Magyar Népfőiskolai Szövetség „A közösségi fejlődés új lehetőségei" címmel konferenciát szervezett a szociális szövetkezetek népszerűsítésére. Neves előadók ismertették a szociális szövetkezetek lehetséges társadalmi szerepét, az elvárásokat és lehetőségeket.

Ismertetés hangzott el az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium közötti megállapodásról a szociális szövetkezetek létrehozása és működtetése érdekében és az ehhez a programhoz kötődő támogatási alapokról. A támogatási program elsődleges célkitűzése, hogy Magyarországon olyan szociális szövetkezetek alakuljanak, illetve olyan, már bejegyzett szociális szövetkezetek kezdjék el vagy fejlesszék tovább tevékenységüket, amelyek a munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben levő emberek számára munkafeltételeket teremtenek és közösségi alapjukból különféle kulturális, oktatási, szociális és egészségügyi szükségletek kielégítésének elősegítésével tagjaik szociális helyzetének javítását segítik elő.

A szociális szövetkezet olyan szövetkezet, amelynek célja a munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremtése, valamint szociális helyzetük javításának egyéb módon történő elősegítése kell legyen.

Tudott tény, hogy egy közösség előtt gyakran állnak olyan feladatok, melyeket az érintettek tudnak leghatékonyabban megoldani. A szociális szövetkezetek ezeknek a kihívásoknak egy lehetséges intézményi keretet teremtenek, melyeket a szabályozás szerint csak természetes személyek alakíthatnak. Ez a speciális szervezeti forma magában hordozza a szociális gazdaság jellemző alapértékeit, s olyan igények, szükségletek kielégítésére törekszik, amelyeknek a magántőkések és a közvállalatok szektorában létjogosultsága nincs, vagy erősen korlátozott az érvényesülésük. Az ilyen szövetkezetek lehetővé teszik, hogy olyan személyek is létrehozzanak és működtessenek szövetkezeteket, akik egyébként nem férhetnének hozzá a munkaerőpiachoz. Ezek a szövetkezetek képesek lehetnek hatékonyan integrálni a kirekesztett csoportokat a munkából és a társadalomból, munkahelyeket teremthetnek, fenntartható és szolidaritásra alapozott növekedést ösztönözhetnek.

A szociális szövetkezetek fogalma új keletű Európában is, Romániában pedig teljesen ismeretlen. A szövetkezetek az elmúlt több mint 150 év termékei, de ezek elsősorban a termelés, a fogyasztás és a szolgáltatások terén jöttek létre. A különféle (beszerző és értékesítő,

joforum72:forum 2008. 01. 28. 23:24 Page 56

hitel-, lakás-, fogyasztási stb. szövetkezetek) ma is komoly gazdasági súlyt képviselnek a világon Japántól Dél-Amerikáig, Észak-Amerikától Nyugat-Európáig. A szociális szövetkezetek viszont, mint a szövetkezés új formája, a társadalmi kihívásokra adandó válaszok részeként születtek meg, elsősorban a dél-európai és mediterrán országokban (Olaszország, Spanyolország, Franciaország), de Dél-Amerikában, sőt Japánban is. Ezek leginkább három fő célcsoportot céloztak meg: (1) a munkanélkülieket; (2) a fogyatékosokat; (3) az időseket és fiatalokat.

Nemzetközi szinten több, munkanélküliek részére munkahelyek teremtése érdekében működő szociális szövetkezetre látunk példát:

– Japánban az állami tulajdonban lévő épületek (iskolák, minisztériumok) takarítását bízták tartós munkanélküliekből álló szociális szövetkezetekre. Ezek a szerveződések pár év alatt önfenntartóvá váltak, és az állami szektor intézményeinek nyújtott szolgáltatásokon felül további megbízásokat vállaltak.

– Olaszországban igen sok szemléletes példát találunk a szociális szövetkezetek működtetésére, egy ilyen terület az idősek gondozása. A helyi önkormányzatok szociális szövetkezetek létesítésével válaszoltak az elöregedő társadalom problémájára. Ezzel munkahelyeket is teremtettek, főleg a fiatalabb generációk részére. A szövetkezet tagjai otthonukban keresik fel az időseket, bevásárolnak számukra, kitakarítanak, s egyéb kisebb munkákat végeznek el. Ez a magyarországi és erdélyi falugondnoki szerep analógiája. Másik olasz példa az óvodai elhelyezés. Ott is előfordul, hogy nem minden gyermeknek sikerül elhelyezést biztosítani a közóvodákban, ilyenkor összeáll 7–8 anya, akinek nagyjából azonos korú gyermeke van, s az egyik vállalja (természetesen adott feltételek megléte mellett), hogy saját otthonában gondoskodik a többi gyermekről is, míg azok szülei dolgoznak. (Ezek a nálunk is létező családi napközik analógiái.)

– Úgyszintén Franciaországban is a szociális szövetkezetek elsősorban egészségügyi ellátásra, idősek gondozására, munkahelyek teremtésére koncentrálnak.

Több európai uniós tagországban számos sikeres (és viszonylag nem költséges) kezdeményezés, amely a különösen hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatása színvonalának emelésére irányult, felhasználta a szövetkezetek és a szociális gazdaság bevonására tett javaslatokat. A munkaerő-piaci intézményeket az európai intézmények a jövőben arra ösztönzik, hogy a foglalkoztatási problémákra szövetkezeti megoldásokat dolgozzanak ki, a jó gyakorlat további elterjesztése által.

Egyes tagországokban léteznek a szociális vállalatokat szabályozó külön jogszabályok. Ezeket különösen azokban az országokban alkották meg, amelyekben a kereskedelmi te-

joforum72:forum 2008. 01. 28. 23:24 Page 57

vékenységet végző egyesületekre korlátozások vannak érvényben. Olaszországban a Szociális szövetkezetekről szóló törvény, Belgiumban a Société à But Sociale (vagy Société Coopérative à But Sociale), Portugáliában és Görögországban a Korlátolt Felelősségű Szociális Szövetkezetek, Franciaországban a Société Coopérative d'Intêret Collectif (SCIC), Magyarországon a **2006. évi X. törvény** a szövetkezetekről szabályozások működnek. Ezeknek az új jogi kereteknek a célkitűzése, hogy bátorítsák a szociális és jóléti szolgáltatások nyújtását, megnöveljék a nők részvételét a munkaerőpiacon, miközben különféle résztulajdonosokat (munkásokat, önkéntes munkásokat, célcsoportokat és helyhatóságokat) is bevonnak a termelőfolyamatba. Ezeknek a szövetkezeteknek a növekedése és teljesítménye igen biztató. Sok ilyen szociális szövetkezet tevékenykedik a munkaerő-intenzív szociális szolgáltatási szektorokban.

Annak ellenére, hogy a szövetkezetek potenciálisan hozzájárulnak szociális és foglalkoztatási célok eléréséhez, nem tekinthetők csupán (az állam által támogatott) munkaerőpiaci eszközöknek. A szövetkezetek Európa-szerte a vállalkozások egyik olyan típusát képviselik, amelyek azonos feltételek mellett versenyképesek más vállalkozásokkal.

Jelenleg a munkaerő-foglalkoztatottság szintjén az Európa Unió szociális gazdasága 10%-ot tesz ki. Az eddigi eredmények szerint három típusú országcsoportot különböztethetünk meg: (1) országok, melyeknek a szociális gazdaság elve elfogadásának szintje magas, mint Franciaország, Spanyolország, Olaszország, Portugália, Belgium, Írország és Svédország, (2) országok, melyeknek a szociális gazdaság elve elfogadásának szintje közepes, mint Ciprus, Dánia, Finnország, Görögország, Luxemburg, Lettország, Málta, Lengyelország és Anglia, (3) országok, melyeknek a szociális gazdaság elve elfogadásának szintje még alacsony, mint Ausztria, Csehország, Észtország, Németország, Magyarország, Litvánia és Szlovénia. Bulgária és Románia semmilyen kategoriába nem került be. Romániában még várat magára a szociális szövetkezetek megalakulásának és működésének elvi elfogadása és hivatalos szabályozása.

A nemzetközi példákból az látszik, hogy a szociális szövetkezetek egyik bázisát a közhasznú, valamint közcélú munka biztosításában való közreműködés képezheti. Mindezek azonban csak lehetséges példái annak a számos működési területnek és gazdálkodási/termelési/szolgáltatási tevékenységnek, amelynek legkedvezőbb szervezeti formája a szociális szövetkezet lehet.

Dicséretet és elismerést érdemel Nagy Júlia és munkacsoportja, ők a Magyar Népfőiskolai Szövetség, konkrétabban a Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség színeiben ezzel a konferenciával és a tervezettekkel lehetőséget teremtenek a szociális szövetkezetek szerepének,

joforum72:forum 2008. 01. 28. 23:24 Page 58

szükségességének és fontosságának megismerésére, és utat nyitnak a szövetkezetek nagy családjának bővülése keretében azok mielőbbi megalakulásának.

(Az RMKT képviseletében, meghívottként, részt vett a konferencián Somai József, a társaság tiszteletbeli elnöke. Olvasóink bővebb információkat találnak a szociális szövetkezetekről lapunk e számában a 41–48. oldalakon, Petheő Attila István írásában, a *Szociális szövetkezet, avagy visszatérés a gyökerekhez* cím alatt).